

Kartläggning av horisontella kriterier

- En förstudie inom Arena grön tillväxt

Linnea Gustafsson
Högskolan i Halmstad

Innehåll

Målsättning / Studiens syfte	4
Områdesbeskrivning.....	4
Begrepp	7
Diskrimineringsgrunderna	7
Undersökningsytan.....	8
Länsstyrelsen Halland.....	8
Region Halland.....	8
LRF Halland	9
EMC Varberg.....	9
Hushållningssällskapet	9
Nyföretagarcentrum Halland	9
Skogsstyrelsen	10
Länsstyrelsen Halland.....	11
Aktivitetsanalys LRF Halland.....	13
Aktivitetsanalys EMC Varberg	14
Aktivitetsanalys Hushållningssällskapet	15
Nyföretagarcentrum Halland	16
Skogsstyrelsen Halland.....	16
Reflektioner	16
Genreblandning.....	18
Pronomen.....	20
Sammanfattande iakttagelser	21
Sammanfattande kommentarer.....	27

Inledning

Jämställdhetsdiskussionen har under flera år varit i fokus i såväl samhällsdebatten som i politiken. Flera lagar och regler har kommit till för att jämställdheten ska kunna garanteras och värderas. Inom forskningen har diskussionen utvecklats mot en mer intersektionell dimension där även andra faktorer än kön, t.ex. ras, klass, sexualitet, har inkluderats på ett tydligare sätt i resonemanget som tangerar social uthållighet och social inkludering. Samhället visar en allt tydligare politisk vilja som signalerar att det inte är acceptabelt att marginalisera stora grupper av medborgare.

I enlighet med diskrimineringslagen ska alla myndigheter, och för den delen även andra arbetsgivare, arbeta med jämställdhetsfrågor genom t.ex. jämställdhetskartläggningar som inkluderar löneläget med avseende på kvinnors och mäns genomsnittliga löner, eller skriva jämställdhetsplaner där arbetsgivaren tydligt signalerar sin avsikt att driva arbetsplatsen på ett jämställt sätt och vars målformuleringar senare följs upp inom arbetsplatsen.

Ett annat uttalat ansvar som åligger åtminstone myndigheter, men även vissa organisationer, är att iaktta och främja jämställdhet och likabehandling inom sin verksamhet. Hur detta ska ske är dock inte alltid enkelt att svara på, särskilt som frågan rymmer både en facklig och en kunskapsteoretisk aspekt. Den är facklig så tillvida att det finns kvantitativa målsättningar, dvs. att antalet anställda ska vara lika många av varje kön, vilket definieras som 60-40%. Kunskapsteoretiskt då verksamheten och dess innehåll kan vara eller verka vara exkluderande mot någon grupp i samhället.

Projektet emanerar ur frågeställningar om koldioxidreducering som är ett aktuellt samhällsproblem som engagear både samhället och forskningen för närvarande. Eftersom mänskligheten behöver göra en gemensam kraftansträngning för att komma till rätta med problem som är nära kopplade till den pågående klimatförändringen har det inom det pågående projektet också initierats en kartläggning av så kallade horisontella kriterier – vilka samhällsgrupper berörs eller berörs inte, nås eller nås inte, inkluderas eller inkluderas inte i samhällsdebatten och av samhällsinformationen?

Målsättning / Studiens syfte

Mot bakgrund av ovanstående studerar projektet i vilken utsträckning jämställdheten och genusperspektivet kommuniceras genom aktiviteter, textproduktion och bildmaterial inom vissa myndigheter, organisationer och företag med säte i Halland. Som en konsekvens av de resultat och analyser som genomförs inom ramen för projektet kommer vissa utvecklingstendenser att framträda och vissa rekommendationer inför framtiden kommer att diskuteras.

Genomförandet av projektet har tre delar. Delarna ska inte ses som symmetriska utan som nödvändiga utgångspunkter och komponenter för de reflekterande diskussion som kartläggningen vilar på. Slutligen kommer vissa mer generella slutsatser att lyftas fram innan ett framåtblickande försök till (vidare-)utveckling av jämställdhetsarbetet sker.

Områdesbeskrivning

Projektet rör sig grovt sett över tre forskningsområden; genusvetenskap, jämställdhetsforskning och språkvetenskap. Genusvetenskapen, liksom jämställdhetsforskningen, har sin grund i samhällsvetenskap och humaniora och området är av stor betydelse både nationellt och internationellt. På senare tid har det också delvis skett en kursförändring så tillvida att forskningen försöker ha ett intersektionellt perspektiv på resultaten. Härigenom har det blivit vanligare att analysera flera variabler samtidigt snarare än enbart en variabel åt gången (t.ex. Connell 2009). Genom detta blir diskussionerna både mer komplicerade och mer heltäckande. Denna perspektivförskjutning påverkar i sig inte det faktum att det ibland endast är möjligt att undersöka en sak i taget.

Trots att mycket har förändrats inom jämställdhetsområdet är samtidigt behovet av ytterligare forskning stort eftersom det har konstaterats att det fortfarande föreligger skillnader mellan könen i Sverige (SCB 2014). Satsningar på genusforskning och jämställdhetsarbetet har gjorts både inom forskning, utredningar, och praktiskt arbete när det gäller skilda områden såsom offentlig förvaltning, bolagsstyrelser, skolan, universitetsvärlden, vilket har lett till förändringar. Emellertid är ambitionerna många gånger högre än förändringsbenägenheten och effekterna av satsningarna har inte alltid blivit lika stora som avsetts. Inom jämställdhetsfältet har t.ex. löner, löneutveckling, försäkringsfrågor, arbetstid, fördelning av obetalt arbete, representation på höga chefsposter och i styrelser diskuterats både i den offentliga debatten och i mer vetenskapliga sammanhang. Forskningen har också bidragit med flera aspekter inom genusområdet som möjligen kan sammanfattas under vida tematiska rubriker, t.ex. privat familjeliv (t.ex. Holmberg 2003; Fishman 1978), skolan (t.ex. Einarsson & Hultman 1984, Wernersson 2010), medial offentlighet (t.ex. Gomard 2001) och i arbetslivet (t.ex. Acker 1992, Wahl et.al. 2001).

När det gäller privat familjeliv förekommer studier av såväl heterosexuella par som familjer med barn. Både sociologiska och språkvetenskapliga studier visar hur kvinnor är underordnade och underordnas mannen i paret både när det gäller arbets- och hushållsuppgifter och språkliga vändningar (Holmberg 2003, Fishman 1978). När det dessutom kommer in barn i bilden tilltar skillnaden ytterligare (Ochs & Taylor 1995). Den svenska skolan är en arena där den allmänna debatten ofta placerar sig. Naturligtvis beror detta i hög grad på den starka påverkan som landets utbildningssystem har på kommande generationer. Genusfrågor har lyfts fram tydligt på den här arenan i Sverige sedan 1970-talet. Senare studier rör framför allt flickors och pojkars olika skolresultat (t.ex. Wernersson 2010).

Stora delar av genusforskningen i offentligheten handlar om det offentliga utrymmet: det mediala utrymmet, taltiden, bildutrymmet, synliggörandet. Flera studier som baserar sig på olika typer av material visar hur kvinnors och mäns mediala utrymme – både deras närvaro och deras talutrymme – är olikartat. Kvinnor får varken lika mycket utrymme eller taltid. Angående arbetsplatsforskningen har forskargruppen runt Anna Wahl genomfört intressanta studier. Gruppen utgår från Joan Ackers teoribildning och de har presenterat resultat som rör skiftande delar av arbetsplatser, t.ex. dess kultur, organisation och struktur, hierarkier och karriärmöjligheter ur ett genusperspektiv. Förenklat uttryckt understrycker och exemplifierar resultaten det s.k. genuskontraktet som Yvonne Hirdman (2001) formulerade. Kontraktet innebär dels att män är överordnade kvinnor, dels att könen bör hållas åtskilda. Detta kontrakt är fortfarande till stor del giltigt på olika nivåer i det svenska samhället.

Skriftspråkiga markörer är inte lika tydligt uppdelade i inneslutning eller uteslutning eftersom de samtidigt lyder under intertextuella regler och en befintlig diskurs, men även här går det att se genusskillnader. När det gäller textforskning ur ett genusperspektiv finns de flera arbeten av Gunilla Byrman (2002, 2004). Hennes undersökningar är ofta diskursanalyser som utgår från Fairclough (t.ex. 1995).

Språk och samhälle hänger intimt samman och många textforskare anser att de påverkar varandra ömsesidigt (Hellspong & Ledin 1997 s. 258 f., Fairclough & Wodak 1997 s. 258, 273). Följden av detta blir att det är orimligt att förvänta sig ett helt könsneutralt språk eftersom inte samhället är det (Lind Palicki 2005 s. 166). Ett könsneutralt språk ska inte heller förväxlas med ett könsblint språk som undviker att tala om kön över huvud taget, men dessa går att hålla isär så att ett könsneutralt språk inte per automatik är könsblint (Milles 2001 s. 190). Frågan har även diskuterats av Lena Lind Palicki (2005 s. 185) som skriver att "ett omarkerat språk kan bli ett könsblint språk som bidrar till att dölja den rådande könsordningen och ett könsmarkerat språk kan fokusera kön så pass mycket att min

istället bidrar till att upprätthålla samma ordning” och av Moira von Wright (1999 s. 29) som anför att det inte går att bortse från kön genom att använda en omarkerad könskonstruktion, eftersom man då också väljer att upprätthålla rådande genusordning. Samtidigt varnar von Wright för att markerade språkliga könskonstruktioner kan bidra till att den rådande ordningen cementeras ännu mer. I ett samhälle där mannen fungerar som norm kan de omarkerade konstruktionerna också misstas för en konstruktion där män avses (Byrman & Hultén 2003 s. 181).

Det genusvetenskapliga området är uppdelat i flera olika nivåer som sinsemellan både hänger samman och motsäger varandra. Joan Wallach Scott (1988:42 ff.) urskiljer fyra sammahängande nivåer där genus skapas och arbetar: 1) de kulturella symbolernas, 2) de normativa begreppens, 3) de sociala institutionernas och 4) den subjektiva identitetsnivån. För den här undersökningen har de tre förstnämnda nivåerna relevans. De kulturella symbolerna förklaras av Scott med de symboler som frammanar representationen av en kvinna eller en man. På så sätt är t.ex. vissa könsbestämda förnamn, vissa klädesplagg eller frisyrer symboler för antingen det ena eller det andra könet. I den här undersökningen baseras analyser av t.ex. bilder med hjälp av de kulturella symboler som förekommer. Vid den textuella analysen är det snarare de normativa begreppen som analyseras, medan de sociala institutionerna och organisationernas påverkan ligger som grund för hela undersökningen i och med att de utgör materialunderlaget.

Baserat på skriftligt material har undersökningar om hur kön konstrueras diskuterats av flera forskare tidigare. Ett materialområde inom det här fältet är läroböcker för gymnasieelever. Ett konkret exempel på ovanstående kommer från ämnet historia i gymnasieskolan. Där visar Ann-Sofie Ohlander (2010:34 ff.) att kvinnor nämns, behandlas och diskuteras betydligt mer sällan än män. Hon menar att konsekvensen av detta kan bli att ungdomar kan tro att kvinnor inte ens har existerat förr i tiden. Läroböcker är särskilt intressant eftersom det handlar om värderingar som förmedlas till en yngre generation (Lind Palicki 2005:162). De texter som presenteras i läroböcker har inte enbart relevans för de kunskaper de presenterar utan urvalet av texter blir också normen för vad som faktiskt är kunskap (von Wright 1999: 45). Om det då finns ett texturval som är obalanserat mellan könen eller ger en stereotypiserad bild av det ena könet kan detta ge intryck av att åsikter, erfarenheter osv. som bärs av detta kön inte har samma värde eller är lika adekvata. Att avgöra vem som blir intresserade av texterna anses vara svårare eftersom olika slags innehåll kan tilltala elever på ett mycket individuellt plan som inte behöver vara könsrelaterat (von Wright 1999:49). Däremot vet man att huvudpersoner i pojkars muntliga berättelser med stor sannolikhet är en pojke, medan de i flickors berättelser kan vara antingen pojkar eller flickor (Adelswärd 1999:87, 98 ff.). Samma mönster finns i skönlitterära böcker där kvinnliga karaktärer i så kallade pojkböcker, om de över huvud taget förekommer, ofta är en familjemedlem, t.ex. mamma eller hustru (Milles 2008:22).

Vid en granskning av det innehåll som förmedlas i texter när det gäller kvinnor och män beskrivs kvinnor ofta, i såväl skönlitterära som sakprosatexter, som innehavare av traditionellt kvinnliga roller, t.ex. kvinnan som mor eller kvinnan som arbetar i hemmet. Män framställs i motsats till detta på ett mångfasetterat sätt, och ofta i sin yrkesroll. Manliga karaktärer i böcker för barn och ungdomar tycks beskrivas som kraftfulla och aktiva medan kvinnliga karaktärer beskrivs som mer passiva och inriktade på relationer (Milles 2008:19 ff.).

Studier av platsannonser ur ett manligt respektive kvinnligt perspektiv har visat att det redan i beskrivningen av tjänsterna förekommer olika förväntningar på den blivande medarbetaren beroende på anställningens art. Inom det manligt dominerande yrket svetsare uppmanas den som söker anställningen att vara mer ordningsam och följa existerande regelverk och komma i tid. Motsvarande uppmaningar förekommer inte vid platsannonser inom den mer kvinnligt dominerade gruppen förskollärare (Gustafsson 2013).

Begrepp

Jämställdhet används i politiserande kontexter och åsyftar i min användning den politiska ambitionen som innebär att män och kvinnor ska ges samma förutsättningar, rättigheter och möjligheter. Detta kommer i sin enklaste form till uttryck i frågor som rör jämn representation (vilket är ett mål som regeringen har satt till att underrepresenterat kön ska bestå av minst 40 %) och i ett sådant sammanhang ska jämställdhet förstås kvantitativt. För det här arbetet är det även den kvalitativa formen av jämställdhet som är av betydelse. Kvalitativ jämställdhet innebär att både kvinnors och mäns erfarenheter, kunskaper och värderingar beaktas inom verksamheten. Här av följer också att utrymmet för tolkning av resultaten är större än vid kvantifierande beräkningar.

Termen 'genus' har förts in i vetenskapsgrenen av Yvonne Hirdman (1988) och med den avser hon den sociala konstruktionen av kön till skillnad från den biologiska. En social könskonstruktion innebär att vissa erfarenheter, värderingar, arbetsuppgifter osv. av tradition tillskrivs det ena eller det andra biologiska könet. Genusperspektiv avser den kunskapsteoretiska dimensionen som förutsätter en medvetenhet om den sociala konstruktionen av kön. Begreppet omfattar även förmågan att identifiera normer och makthierarkier samt insikt om hur dessa upprätthålls. I en aktivitetsanalys handlar ett genusperspektiv exempelvis om att synliggöra och analysera mäns respektive kvinnors olika villkor.

Diskrimineringsgrunderna

Det mest formella verktyget för att motverka diskriminering är genom juridiken. I lagen finns det stipulerat sju grunder för diskriminering. I den här rapporten utgår jag från diskrimineringsgrunderna

som finns inskrivna i den svenska lagstiftningen, men det går att konstatera att vissa av dessa är lättare än andra att observera och därför kommer inte alla att behandlas lika ingående. Till de som är lättast, eller kanske till och med de enda möjliga, att observera hör kön i första hand och etnicitet i andra, varför jag kommer att koncentrera mig på dessa. De anförda utgångspunkterna för dessa områden sammanfaller delvis eller går med lätthet att överföra från det ena fältet till det andra. Inom teoribildningen som ofta används inom ämnesområdet språkvetenskap har perspektiv främst hämtats från området språk och kön. Eftersom jag här diskuterar etnicitet ur ett exkluderande perspektiv går resonemanget att applicera även på etnicitetsfältet.

Diskrimineringsgrunder som uppfattas som svårare att belägga utifrån det studerade materialet i den här kartläggningen är religion eller trosuppfattning (som lätt kan förväxlas med etnicitet), könsöverskridande identitet eller uttryck samt sexuell läggning. Stora delar av det resonemang som kommer att appliceras på texten skulle dock kunna utgöra en grund även när det gäller dessa grunder.

Undersökningsytan

Undersökningarna baseras på analyser av olika myndigheter eller organisationer. Dessa har valts ut dels genom deras betydelse och storlek, dels genom diskussioner med projektets styrgrupp. Undersökta myndigheter eller organisationer är Länsstyrelsen i Halland, Region Halland, LRF Halland, EMC Vargberg, Hushållningssällskapet Halland, Nyföretagarcentrum samt Skogsstyrelsen Halland och dessa kommer att kort presenteras nedan. Alla dessa myndigheter eller organisationer har inte undersökts vid varje delundersökning, utan de som har relevans för varje del får utgöra exempel på det förda resonemanget.

Länsstyrelsen Halland

Länsstyrelsen Halland är en av 21 länsstyrelser i landet och verkar som regeringens förlängda arm framför allt inom områden som krisberedskap, naturvård, kulturmiljö och landsbygdsutveckling. Det är en statlig myndighet som utgör en länk mellan de människor som bor i landets olika delar och landets styrande organ såsom regering, riksdag och centrala myndigheter. Länsstyrelsen i Halland är en av landets minsta länsstyrelser med knappt 200 anställda.

Region Halland

Efter en omorganisering 2011 slogs landstinget i Halland och kommunalförbundet Region Halland ihop till den nya Region Halland med avsikten att kunna ta ett bättre helhetsgrepp om viktiga frågor för Halland. Genom sammanslagningen kom Region Halland att få två huvuduppdrag, hälsa och sjukvård, som har den största budgeten, samt regional utveckling och tillväxt. Härigenom är

regionens uppdrag mångfasetterat och innefattar frågor inom hälso- och sjukvård, näringsliv, kultur, miljö och infrastruktur.

LRF Halland

LRF (Lantbrukarnas riksförbund) är en politiskt obunden intresseorganisation med stark förankring i lantbruksverksamheten. De verksamhetsdelar som faller innanför organisationens område rör jordbruk, skogsbruk, trädgårdsnäring och andra relaterade näringar, t.ex. livsmedelsproduktion och livsmedelsförädling samt landsbygdsturism. Organisationen vill bland annat stötta dessa verksamheter ur ett entreprenöriellt perspektiv.

EMC Varberg

EMC (Energi- och miljöcentrum) är en obunden medlemsförening för företag som verkar för att ge inspiration och hjälp med energi- eller miljöfrågor. Föreningen i Varberg bildades 2006 och har för närvarande 125 medlemsföretag. Organisationens affärsidé är att vara näringslivets främsta regionala nätverk för klimateffektiv affärsutveckling och därför genomför den aktiviteter på olika ställen i Halland. Aktiviteterna varierar beroende på medlemmarnas önskemål och behov. (www.emc.se).

Hushållningssällskapet

Hushållningssällskapet Halland är en fristående, medlemsbaserad forsknings- och utvecklingsorganisation som arbetar med biologi och samhällsvetenskap. De områden som faller inom ansvarsområdet är naturvård, vatten och miljö, energi, företagsutveckling, livsmedel, mat och hälsa, fältförsök och växtodling. Organisationen driver även ett jordbruk med mjölkproduktion.

Nyföretagarcentrum Halland

Nyföretagarcentrum i Halland är en stiftelse som startade sin verksamhet 1993. Huvuduppgiften är att med hjälp av stöd från såväl det lokala näringslivet som från offentlig skattefinansierad verksamhet ge rådgivning till blivande eller nyblivna företagare. Stiftelsen formulerar sina egna mål enligt följande (www.nfchalland.se):

- Skapa en god företagaranda
- Öka nyföretagandet
- Bredda näringslivet i regionen
- Öka överlevnadsfrekvensen för nystartade företag
- Utveckla nätverk som resurs för nyföretagandet
- Förbättra förutsättningarna för tvärkontakter inom nätverket
- I samverkan med aktiva företag skapa ett positivt företagsklimat

Skogsstyrelsen

Skogsstyrelsen är en myndighet som ligger under näringsdepartementet och den har ansvar för frågor som rör skog och för förverkligandet av den svenska skogspolitiken i praktiken och Skogsstyrelsen i Halland är ett av Skogsstyrelsens distrikt i Sverige som följaktligen är en myndighet som arbetar ganska nära dem som äger och brukar den svenska skogen. Det svenska skogsbruket är inte enbart ett ägarintresse utan också ett starkt samhällsintresse då det är viktigt att den skogliga resursen brukas utan att för den skall förbrukas. Därför vilar skogspolitiken på två mål, produktionsmålet och miljömålet, som båda är lika viktiga. Målen innebär att det ska finnas såväl en god avkastning som en rik och varierande skogsmiljö.

Aktivitetsanalys

Den aktivitet som bedrivs inom en myndighet eller organisation speglar deras respektive uppdrag och eftersom de studerade myndigheterna och organisationerna har så olikartade uppdrag är även deras verksamheter och aktiviteter det. Den här undersökningsdelen utgör en analys av de aktiviteter som myndigheter och organisationer har genomfört huvudsakligen under hösten 2015 och våren 2016. Materialet har samlats in via varje organisations kalendarium (eller motsvarande) som finns publicerat på respektive webbsida. De organisationer som inte bedriver verksamhet som beskrivs genom ett kalendarium har uteslutits från delundersökningen.

Länsstyrelsen Halland

Länsstyrelsen är nära kopplad till regeringen och därför är myndighetens uppdrag också tydligt formulerat i regleringsbrevet. Enligt instruktionen ska arbetet inkludera följande områden: 1) livsmedelskontroll, djurskydd och allmänna veterinära frågor, 2) regional tillväxt, 3) infrastrukturplanering, 4) hållbar samhällsplanering och boende, 5) energi och klimat, 6) kulturmiljö, 7) skydd mot olyckor samt krisberedskap och civilt försvar, 8) naturvård samt miljö- och hälsoskydd, 9) lantbruk och landsbygd, 10) fiske, 11) jämställdhet och 12) integration. Sammantaget innebär regleringsbrevet att länsstyrelsen har uppdrag och ansvar som sträcker sig över ett diversifierat och vidsträckt fält.

De uppdragsområden som Länsstyrelsen är ålagd att arbeta inom återspeglas som förväntat i de genomförda aktiviteterna. I kalendariet som finns tillgängligt via hemsidan utlyses alla aktiviteter som Länsstyrelsen deltar i och bjuder in till mellan juli 2015 och juni 2016. Länsstyrelsen sorterar själv sina evenemang i sex teman: 1) djur och natur, 2) miljö och klimat, 3) lantbruk och landsbygd, 4) näringsliv och föreningar, 5) människa och samhälle samt 6) samhällsplanering och kulturmiljö. Ofta placeras samma evenemang under flera rubriker, vilket troligen speglar sändarens uppfattning om hur olika teman flyter in i varandra. Kalendariet är indelat enligt de ovan nämnda temana och ibland har ytterligare indelning skett genom underavdelningar. Varje evenemang är rubriksatt och riktar sig till mer eller mindre väldefinierade målgrupper.

Teman	Antal
Människa & samhälle	21
<i>folkhälsa</i>	5
<i>jämställdhet</i>	9
<i>krisberedskap</i>	10
<i>integration</i>	2

Miljö & klimat verksamheter med miljöpåverkan klimat och energi miljömål	3
Näringsliv & föreningar	2
Samhällsplanering & kulturmiljö	1
Djur & natur	1
Lantbruk & landsbygd	0

Av de 28 evenemangen i kalendarier har 21 sorterats under temat *Människa och samhälle*, vilket innebär 75 %. Under den här överordnade rubriken finns också fyra underrubriker jämställdhet, folkhälsa, krisberedskap och integration. När det gäller underrubrikerna hör tio till krisberedskap, nio till jämställdhet, fem till folkhälsa och två till integration.¹ Genom dessa underrubriker blir det tydligt att Länsstyrelsen har evenemang som behandlar eller vänder sig till två av de grupper som är juridiskt skyddade mot diskriminering – kvinnor och etniska minoritetsgrupper. Den sistnämnda gruppen kan sammanfalla med olika religiösa uttryck, som också är skyddat i diskrimineringslagstiftningen, men det är svårt att avgöra om så är fallet vid just dessa aktiviteter.

I jämförelse med området *Människa och samhälle*, där den största delen av Länsstyrelsens aktiviteter äger rum, så har de närmast efterföljande tematiska områdena som endast några enstaka aktiviteter. Näst mest aktivitet finns under temat *Miljö och klimat* som har tre aktiviteter, medan området *Näringsliv och föreningar* har två aktiviteter och *Djur och natur* samt *Samhällsplanering och kultur* har en aktivitet vardera. Även dessa temaområden har definierats tydligare med hjälp av undergrupper.

Varje aktivitet bär också en egen specifik rubrik och vid en granskning av denna rubriksättning går det att få ytterligare vägledning när det gäller inkludering. De sociala grupper som explicit nämns i rubriksättningen är ungdomar, barn och unga, t.ex. "Om barns och ungas utsatthet". De områden

¹ Det är vanligt att samma aktivitet svarar mot flera av dessa underrubriker, varför vissa aktiviteter har räknats flera gånger.

som implicerar ett jämställdhetsperspektiv är t.ex. våld i nära relationer, hederskontext och lagstiftning gällande skydd mot tvångs- och barnäktenskap samt jämställdhetspolitik i förändring.

I och med att sändaren själv sorterar varje evenemang under olika rubriker så förtydligas avsikten med eventet. Vem som är mottagare är ofta mindre tydligt. Oftast är det oklart, eller åtminstone otydligt, vem ett event vänder sig till. Allra tydligast är det när någon yrkesgrupp, såsom socialtjänst, polis, lantbrukare, lyfts fram som specifik målgrupp. Vanligast är att nyckelgrupperna är personer som har anställning i den offentliga sektorn. En närmare granskning av innehållet i varje aktivitet såsom det presenteras i inbjudan är av intresse eftersom det samtidigt röjer mottagaren, något som också är ett mått på inneslutning och uteslutning. En kategori som aldrig nämns är 'män', varför detta antas vara det omarkerade fallet (Byrman & Hultén 2003 s. 181). Att utgå från att mannen är norm innebär naturligtvis att det inte är helt jämställt vid dessa möten, å andra sidan speglar detta troligen samhället i ett större perspektiv. Däremot nämns både kvinnor, ungdomar och etniskt icke-svenskar vid flera tillfällen, något som kan bero på att vissa grupper kanske måste lyftas fram tydligare för att de över huvudtaget ska synas och märkas.

Aktivitetsanalys LRF Halland

Vid en analys av organisationens verksamhetskalendarium speglas naturligtvis de områden som faller inom ramen för LRFs ansvarsområden och för att tydliggöra dessa sorterar LRF sina aktiviteter under något av följande område: nöje, möte, utbildning, studiebesök samt övrigt. Sammantaget under den undersökta perioden (april-maj 2016) förekommer 13 olika aktiviteter, varav en inte är rubricerad. Under april och maj 2016 har de flesta aktiviteter sorterats under rubriken 'nöje'.

Temat	Antal
Nöje	4
Utbildning	1
Möte	5
Studiebesök	1
Övrigt	1

I inbjudningarna till evenemangen är vanligen ingen specifik mottagare nämnd, vilket leder till att det inte heller existerar explicit uteslutning från några evenemang. Vissa evenemang är dock stängda på så sätt att de endast vänder sig till vissa medlemmar, t.ex. vissa yrkeskategorier eller personer som är verksamma inom ett visst fält.

Vid andra aktiviteter finns det reserverade platser, t.ex. för mejeriets personal, för företagsmedlemmar i Hylte kommun, markägare eller för blomsterlöksgruppen, men tre gånger är det öppnare inbjudningar där ingen speciell mottagargrupp nämns. Ett möte vänder sig till företagsmedlemmar i Hylte kommun och är ett exportseminarium om livsmedellexport där deltagandet sker via videolänkar från flera orter. Ett annat möte kallas vårskogskväll och vänder sig till alla intresserade skogsägare och ett tredje handlar om äganderätt och intrång och vänder sig till markägare. När det gäller evenemang som har klassats som 'nöje' handlar det t.ex. om en berättarkväll med Gösta Karlsson, en kväll i vårens tecken där deltagarna förväntas plantera sina egna krukor med härliga vårbloomor, betessläpp hos Börjessons i Matsagård eller poängcykling med Spannarps LRF.

I genomgången av LRFs aktiviteter under april-maj 2016 är det möjligt att indela aktiviteterna i två fält som skulle kunna ses som hårda eller mjuka. Till de hårdare värdena hör utbildning, möten och till de mjukare hör nöjen. Det hårda som förekommer är en utbildning i första hjälpen som även inkluderar handhavandet av en hjärtstartare.

Fortfarande är driften av lantbruk en manligt kodad verksamhet, vilket tydliggörs i SCB-statistik där egna företagare inom näringsgrenen jordbruk, skogsbruk och fiske (LRFs intresseområden) år 2012 utgjordes av 18 % kvinnor och 82 % män (SCB 2014 s. 66). Med tanke på hur SCBs fördelning av näringsidkare inom LRFs område – 82 % män – går det att reflektera över om verksamheter som rubriceras som möten och utbildning mer riktar sig till män och verksamheter som rubriceras som nöjen mer till kvinnor och kanske barn. LRFs verksamhet placerar sig inom ett område, dvs. lantbruket, som i sig självt är könat genom sin nära koppling till en annan historisk tid. Det här beskrivs av etnologen Britta Lundgren (1993 s. 48): "I de flesta bygder fanns det klara uppdelningar mellan manliga och kvinnliga arbetsområden, samt en obestämd "mellangrupp" där gränserna var mera flytande. Vid en jämförelse mellan könsbestämda sysslor visar sig att det kvinnliga arbetet generellt bedömdes lägre i det uttalade värdesystemet."

Aktivitetsanalys EMC Varberg

De aktiviteter som äger rum vid EMC är färgkodade på organisationens hemsida och varje område har sin egen rubrik. Dessa rubriker är "klickbara" på datorn så att intressenter kan läsa en längre inbjudan där evenemanget beskrivs. Enligt kalendariet bedrivs en ganska omfattande verksamhet som organisationen själv sorterar under områdesrubrikerna 1) energieffektivisering, 2) byggnad/stadsplanering, 3) hållbarhetsverktyg, 4) övrigt, 5) förnybar energi, 6) transport och 7) hållbara luncher.

Tema	Antal
Energieffektivisering	
Byggnad/stadsplanering	7
Hållbarhetsverktyg	8
Förnybar energi	7
Transport	2
Hållbara luncher	3
Övrigt	22 ²

Under året 2015-2016 har 22 av de 49 evenemangen sorterats under området "övrigt", vilket innebär att detta här området har flest arrangemang under undersökningsperioden.

En annan aktivitet som äger rum är styrelsemöten och därför har även dess sammansättning med avseende på kön granskats eftersom dess sammansättning visar att två av de nio personerna är kvinnor,³ vilket utgör 22 %. Detta faller inte inom mallen för jämställdhet som har ställts upp av regeringen (40 % - 60 %).

Aktivitetsanalys Hushållningssällskapet

Hushållningssällskapet i Halland är en medlemsbaserad forsknings- och utvecklingsorganisation med fem verksamhetsområden: 1) naturvård, vatten och miljö, 2) energi, 3) företagsutveckling, 4) livsmedel, mat och hälsa samt 5) fältförsök och växtodling. De åtta evenemang⁴ som har undersökts när det gäller Hushållningssällskapet Halland speglar de flesta av dessa områden. Evenemangen som aviseras är av ganska olika art, vilket innebär att människor kan känna sig mer inkluderade vid vissa evenemang och mindre vid andra. Under den undersökta perioden äger det rum två aktiviteter av basarkaraktär, hallandsjul och påskmarknad. Båda dessa evenemang fokuserar på demonstration av livsmedel och hantverk. Andra aktiviteter är tydligare inriktade på professionella yrkesgrupper i samhället, t.ex. lantbrukardag, seminarium om lean i företaget samt två tematillfällen om skog och skogsbruk, som förefaller vända sig till dem som bedriver lant- och/eller skogsbruk som företag.

² Ett av dessa arrangemang skulle kunna vara felbenämnt och istället höra till området energieffektivisering.

³ Nuvarande styrelse (EMC Varberg):

Ordförande: Jan Stålnacke

Första vice ordf: Birgitta Lennermo, Utbildningssamordnare, Campus Varberg

Andra vice ordf: Björn Sjöström, VD, Varberg Energi

Ledamot: Ulf Hofstedt, VD, Varbergs bostad

Ledamot: Måns Holst, VD, Vicell

Ledamot: Per Richardsson, VD, Varbergs Sparbank

Ledamot: Björn Linde, vice VD, Ringhals

Ledamot: Monica Karlsson, VD, Halmstads Energi och Miljö

Adjungerad: Ulric Björck, Alexandersoninstitutet

⁴ Ett av dessa arrangemang samordnas med hushållningssällskap från andra län.

Sammanfattningsvis vänder sig vissa arrangemang till traditionellt mer manliga aktiviteter och andra till traditionellt mer kvinnliga.

Nyföretagarcentrum Halland

Nyföretagarcentrum i Halland har uppgiften att underlätta för nya entreprenörer som vill etablera en verksamhet som leder till ett företag. Därför består deras verksamhet av seminarier vars syfte är att utbilda deltagarna för att underlätta förståelsen för företagsamhet. Seminarieriet kallas "Entreprenörskolan" och ges i form av kvällsundervisning som innehåller föreläsningar, workshops och nätverkande. Ingen de seminarieriet som aviseras på hemsidan är exkluderande – alla och ingen är specifikt inbjuden. Inbjudan är öppen och vänder sig till dem som vill starta eget företag eller som redan driver ett mindre företag. Tillgängligheten ökar också av att seminarierna finns i tre Halländska kommuner, Varberg, Halmstad och Laholm, men noterbart är att alla evenemangstillfällen äger rum på kvällstid (17.00-20.00). Det här leder till både för- och nackdelar. En fördel med kvällstid är att många som redan är yrkesverksamma kan delta i utbildningen utan att det stör det pågående arbetet, medan det kan vara en nackdel för småbarnsföräldrar. Särskilt för ensamstående föräldrar är det svårt att delta i en utbildning på kvällstid när barnomsorgen inte är tillgänglig på samma sätt som på dagtid.

Skogsstyrelsen Halland

En viktig del av skogsstyrelsen Hallands verksamhet faller inom utbildningsområdet som innehåller tre delar, 1) motor- och röjsågsutbildningar, 2) skogliga utbildningar och 3) skogsskötsel och miljöansvar. Under hösten 2016 handlar alla de utbildningar som äger rum om att ge deltagarna körkort för olika typer av sågar. Det här området är manligt kodat, men speglar samtidigt det uppdrag som myndigheten har.

Reflektioner

Genomgången av de aktiviteter som äger rum och som blir utlysta på respektive myndighets eller organisations hemsida går att sortera in i två typer. Den första är den grupp där området av tradition är manligt, med vissa undantag för marknadsdagarna hos Hushållningssällskapet. Till traditionellt manliga verksamhetsområden hör bland annat skogs- och jordbruk samt närliggande näringar. Den andra gruppen innehåller områden som uppfattas som mjukare och därmed traditionellt kvinnliga. Till det här området hör främst mjuka samhällsfrågor som framför allt representeras av Länsstyrelsens samhällsuppdrag. Där finns flera arrangemang som berör kvinnor: hedersrelaterat våld, våld i nära relationer, tvångsäktenskap osv.

Språkliga resurser i texterna

Texter och deras funktion i samhället är ett forskningsområde som har vunnit alltmer terräng under de senaste decennierna. Synsättet är att de texter som produceras och det samhälle där de produceras lever i symbios och påverkar varandra ömsesidigt. Därmed uppfattas texterna som en spegling av det samhälle som vi lever i, vilket samtidigt innebär att texter förändras från en tid till en annan. På motsvarande sätt anses texter också kunna påverka samhället där de existerar. Av den här anledningen är det av stor vikt att vara noggrann med textproduktionen inom myndigheter och andra officiella organisationer. Till grund för det här resonemanget ligger teoretiska utgångspunkter som hämtats från Fairclough (t.ex. 1995) som menar att texter ingår i en diskurs och att diskurser blir en socialt konstruerad kunskap. Därför understryker det här resonemanget ytterligare vikten av att myndigheters strategitexter är inkluderande i sin framställning. Jag kommer att genomföra en diskursanalys av vissa texter ur ett språkvetenskapligt perspektiv. Den diskurs som är intressant i den här undersökningen är strategidiskursen sedd genom myndigheters och organisationers texter som går att hitta genom deras respektive hemsidor.

Den offentliga förvaltningen i Sverige har under de senaste 50 åren genomgått stora förändringar. Pollitt och Bouckaert (2011) har identifierat tre stora organisationsförändringar som har ägt rum inom förvaltningen sedan 1960-talet. Av dessa är det framför allt den strömning som brukar kallas för *New Public Management* som från och med 1980-talet är den som har haft störst inflytande på svensk förvaltning (Pollitt & Bouckaert 2011 s. 42). Den här förändringen har inneburit en reglering av personalens beteende så att de arbetar på ett eftersträvarvärt sätt och bemöter klienter på önskvärdt sätt (Nyström Höög 2015 s. 3). Den här förändringen går också att avläsa i texter eftersom såväl värdegrundstexter som visionstexter uppvisar ett tydligt intertextuellt släktskap med andra texter än myndighetstexter. Ett sådant här släktskap förmedlas genom de många värdeladdade orden, eller ord utan konkret referens, vilket leder tankarna till marknadsföringstexter: många värdeladdade ord, många ord utan konkret referens påminner om marknadsföringstexterna (Waaranderä 2013; Nyström Höög 2015 s. 11).

En genomgång av nationella svenska förvaltningsmyndigheters policydokumentation för kommunikation har genomförts av Fredriksson & Pallas (2013). De har undersökt vilka principer som styr arbetet med kommunikation. Utifrån fyra typer av principer – ryktbarhetens, det civila, marknadens och produktionens – kartlägger de myndigheternas dokument. Slutsatsen blir att den dominerande principen är ryktbarhetens princip. Denna innehåller en önskan om att bli sedd, eftertraktad, uppmärksam, få anseende, image, skapa ett stabilt varumärke, att vara

betydelsefull, där "celebriteter" – i dess vidaste bemärkelse – betraktas som kvalificerade aktörer (Nyström Höög 2015 s. 7).

För den undersökningsdel som utgör en analys av myndigheteters eller organisationers texter har vissa texter valts ut. Det första urvalskriteriet har varit att texterna finns tillgängliga på respektive hemsida för nedladdning. Det andra har varit att jag velat finna texter som (åtminstone förefaller vara) av betydelse för myndigheten, dvs. texter som ligger i mittfåran av verksamheten. Eftersom myndigheterna och organisationerna har en olikartad profil har texternas mottagare, syfte och genre varierat ganska kraftigt och i analysen nedan förekommer endast exempeltexter varför ingen komplett genomgång sker av alla undersökta organisationers textmaterial.

En av de texter som har valts ut för studien är ett strategidokument från Region Halland och det har stora likheter med det som Catharina Nyström Höög (2015) kallar värdegrundstexter, någon form av policytexter som produceras av myndigheter. Det dokument som jag har valt för min analys är ett strategidokument, men det uppvisar likheter med policytexter eftersom genretillhörigheten delvis är otydlig (Waarander 2013). Den typ av visionstexter dit det undersökta strategidokumentet hör ingår i någon form av intertextuella kedjor (Winther Jørgensen & Phillips 2000 s. 77). I förlängningen utgår de från lagar och förordningar för att sedan trattas ner till andra textgenrer. Det betyder att det inte finns några tydliga innehållsliga nyheter i dessa dokument eftersom allt innehåll redan är förmedlat. Liksom när det gäller värdegrundstexter finns det anledning att anta att visionstexternas målgrupp framför allt är de anställda eller i viss utsträckning kunder, klienter eller brukare (Nyström Höög 2015 s. 6).

Den text som jag kommer att använda mig av för att exemplifiera detta är hämtad från Region Halland och bär titeln *Halland – bästa livsplatsen. Regional utvecklingsstrategi 2005-2020*. Det är ett strategi- och utvecklingsdokument som färdigställdes 2005, men som fortfarande är den strategi som är aktuell. Dokumentet är 36 sidor långt och texten varvas med tecknade bilder i ljusa pastellfärger och informationsrutor som också är pastellfärgade. Det är publicerat i A4-format som finns nedladdningsbart på nätet via hemsidan (<http://www.regionhalland.se/PageFiles/57169/RUSEN.pdf>).

Genreblandning

Det finns vissa oklarheter i Region Halland regional utvecklingsstrategi 2005-2020 både beträffande sändare och mottagare och därmed även skriftens syfte. I förordet skriver Göran Karlsson (regionstyrelsens ordförande) att processen med utarbetandet av dokumentet pågått under två år och en icke-namnngiven grupp har fungerat som medarbetare eller medförfattare. Inte heller mottagarna nämns i texten, något som kan höra samman med att inte heller syftet är explicit i texten. Frågan är om det är klart för skribenten till vem texten riktas och vad han eller hon vill uppnå

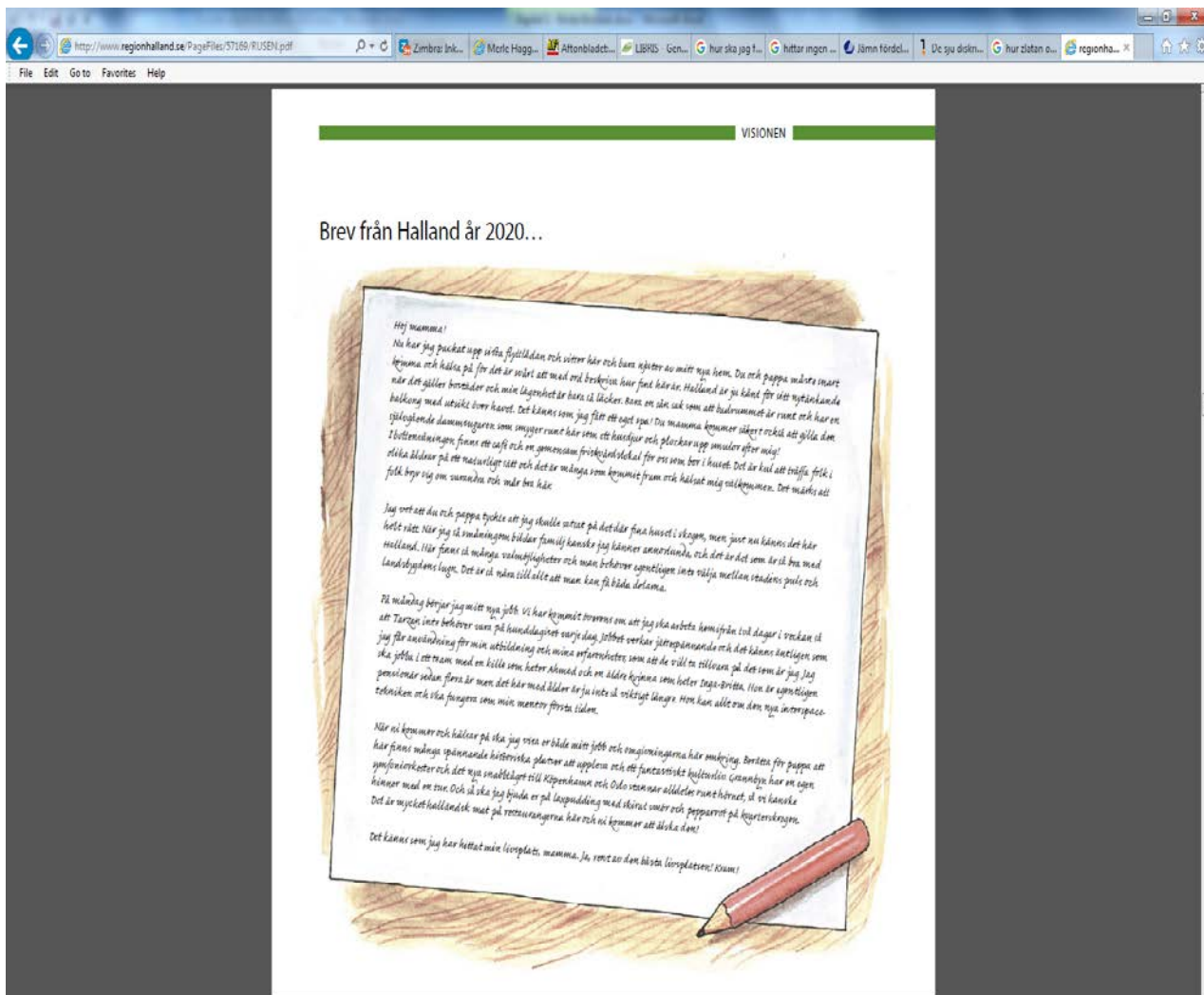
med skriften. Otydligheten accentueras slutligen i en sammanblandning av genrer som är en följd av otydligt syfte och otydliga mottagare. Vissa delar i texten är informativa, andra visionära och ytterligare andra förefaller ligga nära reklam- och pr-genren. Det ökande inslaget av reklam- och affärsspråk uppmärksammas har också uppmärksamats av Ledin och Machin (2015 s. 9) när det gäller hur universitetens texter närmar sig reklamspråk. Hellspong och Ledin (1997 s. 259) menar att den här typen av genreosäkerhet hos avsändaren speglar en social rörlighet som pågår inom landet där författaren i och med detta är osäker på sitt uppdrag och sin auktoritet.

I den undersökta texten har sändaren iklätt sig olika roller, vilket främst markeras genom att texten har styckats upp i bilder, citat och ett brev. I textdokumentet har visionen sedan kommit att brytas ner i 15 mindre strategier som ska användas för att uppnå visionen.

Svårigheten med ord som används utan konkret referens är inte deras lexikala betydelse, utan att de är svåra att relatera till i ett konkret sammanhang eftersom deras referens är oklar. Som exempel på oklara referensförhållanden visar Catharina Nyström Höög (2015 s. 9) i sin forskning att Socialstyrelsens värdegrund innehåller till exempel fraserna "viktiga frågor", "rätt kvalitet" och "bästa resultat", medan Polisen i sin textuella motsvarighet "skapar förtroende genom att vara engagerade med ansvar och respekt". Ingenstans i Socialstyrelsens text tydliggörs vad som avses med uttrycken och i polistexten framgår det inte hur engagemang och respekt ska komma till uttryck i konkreta situationer.

I visionstexter är det vanligt att använda buzzwords. Ett Buzzword är ett abstrakt och positivt laddat värdeord som har en tydlig koppling till affärsvärlden (Mautner 2005, Holborow 2013, Morrish & Sauntson 2013, Nyström Höög 2015) och den här typen av ord är det gott om i det halländska strategidokumentet. Exempel på ord som finns är *drivkraft*, *företagsetableringar*, *innovation*, *kompetens*, *ledarskap*, *mångfald*, *nyttänkande*, *samarbetsformer*, *stimulera*, *strategiska allianser* och *tillväxtområden*. Dessa ord förstärker intrycket av genreblandning i texten. När det inte heller någonstans i texten förklaras hur sändaren menar att visionen ska uppnås, utan istället använder ord utan definitioner uppvisar textexemplet stora likheter med reklamspråk.

Ett annat exempel i strategiplanen är så märkligt att jag har valt att återge ett helt utdrag i sin helhet. Det rör sig i det här fallet om ett brev som finns insprängt i strategiplanen. Brevet är skrivet med rösten av en ung person som just har flyttat till Halland år 2020 och som beskriver den fantastiska orten (oklart vilken) som den bästa livsplatsen.

I det här exemplet är sammanblandning av genrer så besvärande att det otydliggör syftet ännu mer samtidigt som det förs in ett element som förefaller ha avsikten att påverka mottagaren i en viss riktning. När det gäller sändaren har denne iklätt sig rollen av en ung kvinna i brevet trots att könstillhörigheten inte är explicit. Snarare förefaller författaren dölja könstillhörigheten. Trots att könstillhörigheten på den fiktive brevskrivaren inte uttalas explicit förekommer dock flera attribut som talar för att det rör sig om en kvinna eftersom flera saker som nämns är mer kvinnligt än manligt kodade i samhället: omtänksamheten om hunden, badrummets likhet med ett spa och inbjudningen att komma och hälsa på. I texten nämns Inga-Britta som exempel på en person som är äldre men ändå yrkesverksam och Ahmed som exempel på en person som har en icke-svensk etnicitet.

Pronomen

I texten "Halland – bästa livsplatsen" förefaller det som om författarna har ansträngt sig för att undvika personligt pronomen i tredje person (*han* eller *hon*), vilket ger texten en mer könsneutral framtoning. Trots undvikandet av de könsspecifika pronomenen *han* och *hon* har sändaren använt pronomenet *man*, som också kan uppfattas som könat, åtta gånger i texten. Däremot förekommer en

mängd andra pronomen som understryker delaktighet och inneslutning. Det vanligaste pronomenet är *vi* som ibland kan vara inkluderande och ibland exkluderande till sin natur. *Vi* används 109 gånger i texten och det är oklart till sin syftning. Ofta förefaller det inkludera läsaren eller mottagaren, men andra gånger förefaller det syfta på individerna i den arbetsgrupp som har varit delaktig i textens tillkomst. När sändaren använder *vi* om sig själv finns fortfarande en otydlighet eftersom de personer som är sändare inte är tydliggjord i texten: "Vi bestämde redan från start att arbetet med utvecklingsstrategin inte fick hastas fram. Vi skulle ta god tid på oss och vi skulle väldigt konkret göra det som alla säger att dom vill göra, nämligen arbeta i en bred process som gjorde det möjligt att få med så många synpunkter som möjligt. --- Alla hallänningar som ville skulle få möjlighet att delta." (s. 5). Det inkluderande anslaget i texten förstärks ytterligare genom bruket av det talspråkiga pronomenet *dom*.

Det finns också en skillnad beträffande pronomenvalet mellan de delar av texten som är pr-inriktade och de andra delarna. I pr-delarna är tilltalet närmare läsaren med pronomen som *du* och *jag*. Vem som finns bakom dessa pronomen är dock oklart, men rösten som tilltalar läsaren blir genom detta mer personlig och mer intim.

Ett annat exempel på pronomenanvändning kommer från Nyföretagarcentrums hemsida där sändaren har valt att använda ett mottagarinriktat anslag där andrapersonspronomen såsom, *vi*, *oss*, *dig* och *du*, används. I de undersökta texterna är det dock vanligare med undvikande av pronomen. I stället omtalas myndigheten eller organisationen med sitt namn. Det här tillvägagångssättet har EMC, Länsstyrelsen, Hushållningssällskapet, och Skogsstyrelsen använt. Intrycket som detta ger är mer formellt, opersonligt och distanserat.

Sammanfattande iakttagelser

Det finns anledning att misstänka att myndigheter och organisationer som producerar visionstexter vill "gestalta sitt arbete, både för medborgare och beslutsfattare – men också för anställda – i syfte att förklara, tydlig- och synliggöra eller rentav motivera sin verksamhet" (Waarander 2013 s. 2). Samtidigt finns det ett krav på att dessa texter ska finnas även om de kanske inte alls blir lästa eller använda. Detta kan få konsekvenser och i sämsta fall bidra till att problem skrivs fram som icke-existerande även om de finns i verkligheten (Ahmed 2007).

Genom den sammanblandning av genrer som förekommer i de studerade texterna synliggörs myndighetens och organisationens egen osäkerhet inför sin roll. Texterna visar dels en informerande genre där till och med vissa beslut eller riktningar pekas ut, dels en PR-kampanj som marknadsför en viss produkt. Osäkerheten föder en ängslighet som blir påtaglig i texternas genreblandning.

Osäkerheten om myndigheternas funktion som i enlighet med ovanstående syns i deras produktion av värdegrundstexter leder också till en ny genre eller till ett pågående genreskapande (Koskela 2013). Här fordras dock en definition av genre som inbegriper dess koppling till en återkommande social situation (Ledin 1999 s. 23f.) I och med myndigheternas och organisationernas förändrade roll i och med New Publish Mentaliteten är genren relativt ny och söker fortfarande sin karaktär och sin plats i myndigheternas textvärld (Nyström Höög 2015 s. 11). En annan tänkbar förklaringsmodell är att det också kan vara ett uttryck för den avbyråkratisering av myndigheternas kommunikation som för närvarande pågår i Sverige (Nyström Höög 2015 s. 9).

Påtagligt är också att pronomenanvändningen är otydligt. Huvudsakligen går det att urskilja två strategier, undvikande av pronomen och därmed direkt tilltal av mottagaren eller användning av andra person-pronomen (*du, dig, vi, oss*). I de här fallen väljer sändaren att omtala sig själv med pluralformen (*vi, oss*), vilket ger en otydlighet när det gäller vem som "ingår" i pronomenet. Är avsikten bakom *vi* inkluderande eller exkluderande? Vem är *vi*? Hur fördelas ansvaret för texten mellan dem som hör till *vi/oss*? Skillnaden i pronomenanvändningen innebär också att tilltalet av mottagaren blir otydligt. I vissa texter och textdelar används *du* som tilltalsord, något som ger en större upplevd intimitet med sändaren. Av materialgenomgången tydliggörs alltså två pronomenstrategier – undvikande eller andraperson – som har använts och i vissa texter har båda strategier omväxlande använts.

Bildanalys av hemsidorna

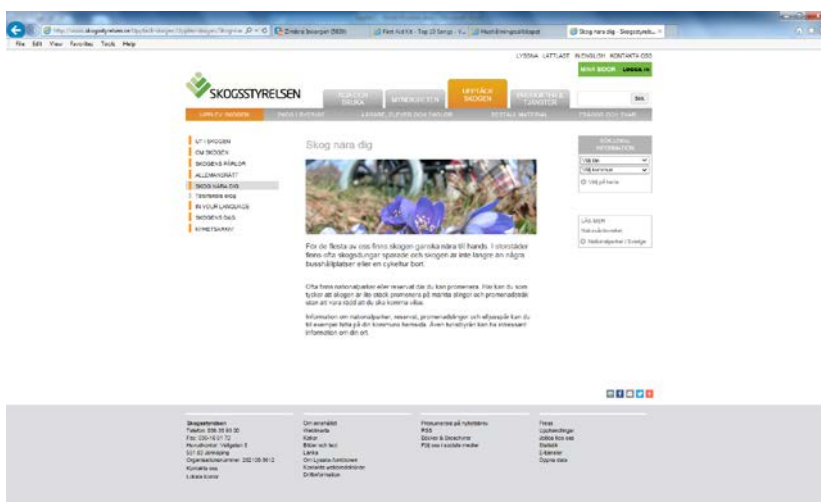
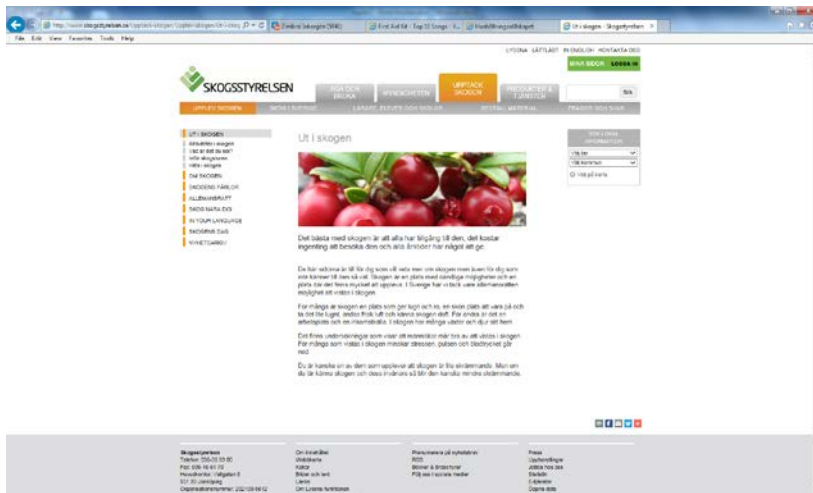
En multimedial analys innebär ett studium av text som inte är linjär, dvs. den är inte avsedd att läsas från vänster till höger, utan den kan innehålla spalter, textrutor och bilder som bryter konventionen. Det här är det sätt på vilket bland annat moderna hemsidor är uppbyggda och därför blir det i det här sammanhanget relevant att granska bildmaterialet närmare. Bildmaterial har stor betydelse för hemsidor och därför bör avsändaren vara väl införd med såväl de öppna som de underliggande signaler som bilderna sänder till mottagaren. I språkvetenskaplig forskning har det noterats hur flera delar av den offentliga kommunikationen har kommersialiserats. "I presentationsbroschyrer och på webbplatser används luftiga layouter med matchande färger, foton och grafiska profiler. Och läsarna tilltalar på ett informellt sätt (Teo 2007, Zhang & O'Halloran 2013). Fotona har en personlig och positiv karaktär och adresserar potentiella studenter som kunder som erbjuds inte bara en examen utan också upplevelser, en ny livsstil, snarare än krävande studier" (Ledin och Machin 2015 s. 9) och samma drag förekommer i det studerade strategidokumentet.

Vissa av de undersökta myndigheterna och organisationerna har ett mer begränsat bildmaterial än andra eftersom deras webbsidor är uppbyggda på annat sätt och med en större mängd andra typer av multimodala verktyg, t.ex. färger, rutor, tabeller och diagram. Andra myndigheter och organisationer har valt opersonliga bilder som illustrerar evenemang utan personer, eller personer som syns på så långt håll att de inte är urskiljningsbara. På hemsidan för Nyföretagarcentrum har man valt att endast använda illustrationer som hämtats från hönsläktet och som därigenom blir opersonliga.

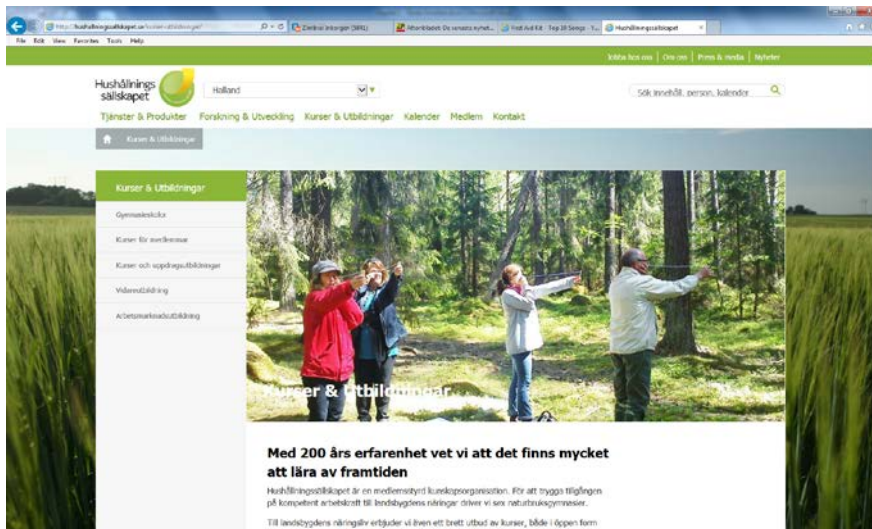
Exempel från Nyföretagarcentrum.

Skogsstyrelsen har istället valt opersonliga bilder genom naturbilder, t.ex. genom naturfotografier eller närbilder på naturen.

Exempel från Skogsstyrelsen.

Ett annat sätt att hantera fördelningen mellan könen på bilderna kommer från Hushållningsällskapet som har både kvinnor och män på sina bilder. I de fall då människorna bedriver en verksamhet gör alla samma sak, vilket innebär en kvantitativ jämställdhet. På den andra bilden från Hushållningsällskapet förekommer även ett barn, vilket inte är vanligt på myndigheters och organisationers hemsidor.

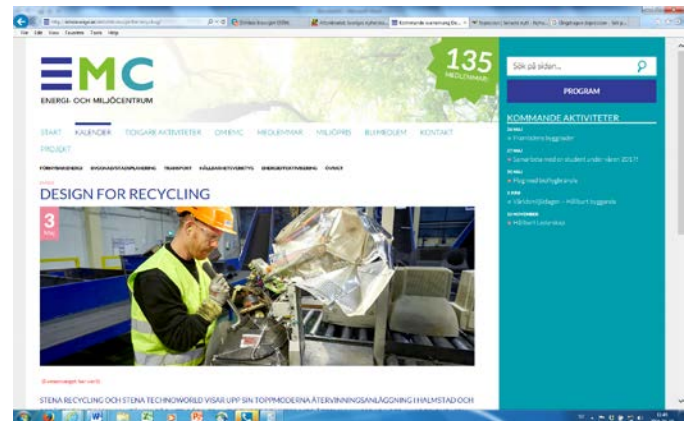
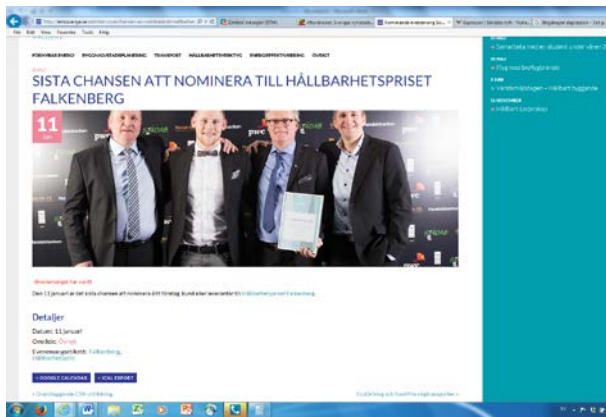
En analys av bilderna ger så här långt ett jämförbart könsmönster, men en avvikelse från detta kan delvis noteras i det bildmaterial som EMC har valt för att illustrera respektive arrangemang. Varje inbjudan illustreras med en bild och bildmaterialet uppvisar en stor variation då samma bild endast i undantagsfall används vid flera evenemang. Det vanligaste motivet kan sägas vara opersonligt då bilden kan vara ett fotografi som är taget på långt håll där inga personer syns med skärpa, eller på så nära håll att bilden framstår som abstrakt. I nio fall förekommer dock identifierbara, eller åtminstone, tydliga personer. I fem av dessa förekommer både kvinnor och män, men i ett av dessa finns den manliga vd:n tydligt placerad i förgrunden.

Exempel från EMC Varberg.

I fyra av de nio bilderna (hälften) förekommer endast män, dessutom vita medelålders män.

(Används två gånger).

Det är inte tydligt angivet varifrån bilderna har hämtats, men några av dem förefaller vara autentiska då vissa personer är lätt igenkännbara, t.ex. landshövding Lena Sommerstad. Därför ställs frågan om bilderna på ett mycket konkret sätt också speglar organisationens verksamhet och arbete. Är det t.ex. så att fler män än kvinnor får priser, vilket vissa bilder implicerar?

Sammanfattande kommentarer

Den stora mängd bilder utan personer liknar det som inom språkvetenskapen kallas könsblindhet. Detta innebär att sändaren är så noga med att använda opersonliga konstruktioner att denne i sin iver samtidigt förtiger att det förekommer kvinnor (Milles 2001). På det bildmaterial som används till evenemangsinbjudningar finns endast personer som ser ut att ha etnisk svensk bakgrund därför går det att konstatera att personer med annan etnisk bakgrund liksom funktionshindrade personer inte förekommer i det studerade bildmaterialet.

Sammanfattande iakttagelser

I det här avsnittet kommer de gjorda iakttagelserna att diskuteras mer generellt och viss fördjupad analys kommer att göras. Eftersom det är lättare att iaktta diskrimineringsgrunden 'kön' än de andra grunderna har huvudsakligen skillnaden mellan kvinnor och män kartlagts i studien. Det här är delvis en följd av materialet som har hämtats från myndigheters och organisationers hemsidor där det inte är rimligt att anta att det framkommer skillnader som kan härledas till sexuell läggning eller religion osv. Däremot är det – främst vid bildanalysen – noterbart att det varken förekommer personer med synbara funktionshinder eller personer av annan etnisk bakgrund än svensk.

Vid en jämförelse mellan kvinnor och män framkommer att båda könen framställs på ett ensidigt och stereotypiserat sätt genom både texter och bilder. Män framställs konventionellt som den omarkerade gruppen, medan kvinnor oftare framställs som mottagare i vissa fall när gruppen specifikt nämns eller om innehållet är tydligare riktat till en kvinnlig publik. I enlighet med Yvonne Hirdmans (1988) genuskontrakt är framställningen av kvinnor och män på ett stereotypiserat sätt till större nackdel för kvinnorna än för männen. De båda logikerna bygger på hierarki och särskiljande och i det analyserade materialet är det möjligt att iaktta bådadera. Hierarkierna tydliggörs i och med att män framställs såsom verksamma inom ett mer produktivt tillväxtområde än kvinnorna och särskiljandet genom den uppdelning av ansvarsområde som förekommer för respektive kön. Om något av könen ska bryta gränsen mellan manligt och kvinnligt är det mer accepterat att kvinnor gör det eftersom dessa har större vinster i form av t.ex. bättre löneutveckling att vänta än vad män har om de bryter motsvarande gräns. I ett material där både män och kvinnor stereotypiseras medför ett ensidigt åskådliggörande av könen som är negativt för såväl män som kvinnor, men det får störst konsekvenser för kvinnor eftersom de utesluts ur bildmaterialet och därmed även ur verksamheten, eller åtminstone åskådliggörandet av den.

Särskiljandet är nära kopplat till det faktum att flera av de undersökta myndigheterna och organisationerna är verksamma inom fält som av tradition är manliga, t.ex. jordbruk och skogsbruk. Inom lantbruket, som har sysselsatt både kvinnor och män, har arbetsuppgifterna under många sekel varit så uppdelade mellan könen att det är svårt att förneka den historiska tradition som ligger i fältet. Ett exempel på detta är ägandeförhållandena där män i högre utsträckning än kvinnor står som ägare till en lantegendom även om även kvinnan är delaktig i lantbruksdriften. Eftersom dessa områden också är förbundna med ekonomi och ekonomisk tillväxt framställs följaktligen män som verksamma inom ett viktigare tillväxtområde än kvinnor.

När kvinnor specifikt omtalas i det undersökta materialet handlar det framför allt om verksamheter som faller inom samhällsbyggnadsområdet, t.ex. hedersrelaterat våld eller våld i nära relationer. Det är därför lätt att koppla ett specifikt kvinnligt omnämnande till ett problem av något slag för samhället. På det här sättet görs män till ett positivt utvecklingsområde och kvinnor till ett problemorienterat område. Det som blir belyst genom arrangemangen är egentligen mäns ekonomiska tyngd och kvinnors utsatthet, eller annorlunda uttryckt, kvinnors problem. På det här sättet skildras kvinnor som ett problemområde och män som positiva utvecklingsområden, kvinnor blir ett problem, medan män blir ekonomiskt gynnsamma.

Ett resultat som endast indirekt har med mångfald och jämställdhet att göra är den genreblandning som äger rum vid vissa av de publicerade texterna. Detta är särskilt tydligt vid studerade strategidokument, där genreblandningen tyder på att sändaren inte är helt säker på sin roll. I delar av texterna är det en myndighet som talar och i andra är det pr-konsulten. Detta förmedlar en osäkerhets känsla till mottagaren som samtidigt speglar den samhälleliga uppfattningen om myndigheternas position.

Pronomen valet är en annan textuell osäkerhet som har närmare koppling till jämställdhetsfrågan. De språkliga strategier som står till buds för att tilltala läsaren är:

- 1) Undvikande av direkt tilltal
- 2) Direkt tilltal (du eller ni) som ofta hör nära ihop med direkt omtal av sändaren (jag eller vi)
- 3) Bruk av hen

Genom att välja ett undvikande tilltal blir sändarens röst mer distanserad än om ett direkt tilltal i form av ett pronomen i andraperson väljs. Den sistnämnda lösningen skapar starkare band och en större grad av intimitet i relationen mellan sändare och mottagare. Fördelen med ett undvikande av direkt tilltal kan vara att större respekt förmedlas, eller om det är en myndighet som är sändare i texten så understryks det ojämna maktförhållandet mellan sändaren som har kraft att fatta beslut och mottagaren som inte har det. Genom att istället använda ett direkt tilltal insinueras att denna skillnad i maktförhållande inte existerar. I de undersökta texterna går det att konstatera att det är antingen modell ett eller två som har valts och genom att använda den andra strategin markera sändaren en önskan om en närmare relation till mottagaren.

Användningen av det nyskapade pronomenet 'hen' förekommer inte i något av de undersökta dokumenten. Pronomenet är en genomgripande och radikal förändring i svenska språket som accepterats fort i språkbruket. Ordet fyller ett behov som särskilt efterfrågats ur ett normkritiskt

perspektiv som i sin tur engagerar många yngre personer. Därför markerar ordet troligen acceptansen av *hen* en generationskillnad i svenskan.

Den genomförda bildgenomgången visar att det förekommer stereotypa beskrivningar av såväl kvinnor som män. En stereotyp är en tyst mental kategorisering för sortering av erfarenheter, eller metaforiskt uttryckt ett socialt konstruerat mentalt postfacksystem i vilket händelser och individer kan sorteras och därigenom göras begripliga (Fowler 1991 s. 17), och i enighet med ovanstående resonemang är stereotyper mer negativa för kvinnor än för män.

Framåtblickar

Den genomförda kartläggningen leder till dels vetenskapliga iakttagelser, dels till vidare diskussion om eventuella åtgärder. Därför kommer jag i det här avsnittet att utgå från de resultaten och fördjupa diskussion kring dem i samarbete med Carina Sundqvist, kommunikatör på Region Halland. Slutligen kommer jag att presentera en handlingsmatris som åtminstone kan fungera som utgångspunkt för det vidare arbetet med dessa frågor. De frågor som diskuteras i avsnittet är:

- 1) Eftersom vissa aktiviteter av samhället uppfattas som kvinnliga respektive manliga är frågan vilket utrymme den enskilda myndigheten eller organisationen har att påverka eller förändra detta. Finns det något sätt att manövrera i detta?
- 2) Hur kan ni inkludera olika grupper i texter och bilder utan att det ser ut som en checklista som är löjeväckande?
- 3) Hur processas textmaterial? Finns det en genomtänkt produktionskedja eller har det bara blivit som det är?
- 4) Hur tänker ni när bildmaterial väljs ut?

De matriser som jag skisserar nedan utgår alla från någon form av reflekterande frågeställning. Det jag avser är att en grupp medarbetare vid ett arbetsmöte tillsammans arbetar med frågeställningen. På det här sättet skapas en medvetenhet för inkludering och exkludering som traderas inom gruppen och på det sättet kan alla bli medvetandegjorda om frågorna.

Matris för fråga 1

Generella frågeställningar	Hur påverkar samhället er organisation på ett övergripande plan?	Hur påverkar uppdraget ert s.k. manöverutrymme? Har ni möjlighet att rucka på vissa uppdrag? Är detta ens önskvärt?	Vilken betydelse har ert uppdrag på er förståelse av jämställdheten?	Finns ni redan inom 40 % - 60 %-målet? Om inte, hur ska ni komma dit?
----------------------------	--	---	--	---

Matris för fråga 2

Inkludering av alla i text- och bild-material	Medvetandegör genom utbildning	Diskussion. Vilka alternativ finns? Vad innebär vart och ett av dessa?	Gör ett genomtänkt och välmotiverat val bland alternativen.	Förankra beslutet i personalgruppen.	
---	--------------------------------	--	---	--------------------------------------	--

Matris för fråga 3:

Arbetsgång för att producera texter	Vem skriver texten? Är detta det bästa valet? Vilka för- respektive nackdelar finns? Är det en intern eller extern skribent? Vem har yttersta ansvaret?	Vem läser och ger feedback? Vem skriver om / bearbetar texten?	Vem har ansvar för texten?	Finns det en policy eller värdegrund som bör avspelas i texten?	Finns det en dold kultur som råkar synas i texten? Försök att lyfta blicken och se texten ur ett utifrånperspektiv.
-------------------------------------	---	--	----------------------------	---	---

Matris för fråga 4:

Val av bildmaterial	Vad vill ni åskådliggöra med hjälp av bilden? Ur ett marknadsföringsperspektiv blir bilder ointressanta utan människor. Ur det här perspektivet är det viktigt att använda barn, djur och kvinnor på bilder eftersom mottagaren	Diskutera olika bilder. Vad syns på bilden? Vad signalerar detta till mottagaren? Vad syns inte på bilden? Vad signalerar detta? (Det bör finnas kvinnor i bildmaterialet.)	Välj bild. Valet innebär att vissa signaler har lyfts fram. Finns det någon möjlighet att kompensera / modifiera detta med hjälp av andra bilder?	Höj blicken. Hur ser helheten ut? Är bildblandningen god utan att vara löjeväckande? Finns bilder med olika typer av personer? Är personerna aktiva eller passiva? Finns det något mönster i personernas aktiviteter? Sänder dessa i	
---------------------	---	---	---	--	--

	tycker om dessa motiv.			så fall de signaler som sändaren avser?	
--	---------------------------	--	--	--	--

Litteraturförteckning

- Acker, Joan, 1992. Gendering Organizationa Theory. I: *Gendering organizational analysis*. Red. av Mills, Albert & Peta, Tancred. London, Sage.
- Adelswärd, Viveka, 1999. *Kvinnospråk och fruntimmersprat : forskning och fördomar under 100 år*. Stockholm, Bromberg.
- Ahmed, Sara, 2007. 'You end up doing the document rather than doing the doing': Diversity, race equality and the politics of documentation. *Ethnic and Racial Studies*, 40(3), s. 590-609.
- Byrman, Gunilla & Hultén, Britt, 2003. "Varför många företagsledare bär damunderläder": diskussion om genus och sakprosa. I: *Teoretiska perspektiv på sakprosa*. Red. av Boel Englund & Per Ledin. Lund. S. 181-200. Lund, Studentlitteratur.
- Byrman, Gunilla, 2002. "Tina tog ton" – genuskonstruktion i medietexter. I: *HumaNetten* 15. Växjö: Institutionen för humaniora, Växjö universitet.
- Byrman, Gunilla, 2004. Manligt och kvinnligt på familjesidan. I: *HumaNetten* 15. Växjö: Institutionen för humaniora, Växjö universitet.
- Connell, Raewyn, 2009. [2:a uppl.]. *Om Genus*. Göteborg, Daidalos.
- Einarsson, Jan & Hultman, Tor G., 1984. *Godmorgon, pojkar och flickor! Om språk och kön i skolan*. Malmö, Liber.
- Fairclough, Norman, 1995. *Critical discourse analysis: the critical study of language*. London & New York, Longman.
- Fairclough, Norman & Wodak, Ruth, 1997. *Critical Discourse Analysis. I: Discourse as social interaction*. Ed. by Teun van Dijk. London. S. 258-284.
- Fishman, Pamela, 1978. Interaction. The work women do. I: *Social Problems* 25(4). S. 397-406.
- Fowler, Roger, 1991. *Language in the News. Discourse and Ideology in the Press*. London & New York, Routledge.
- Fredriksson, Magnus & Pallas, Josef, 2013. *Med synlighet som ledstjärna. En analys av vilka principer som styr kommunikationsarbetet i nationella förvaltningsmyndigheter*. (Division of Media and Communication Science Research Report 2013:1.) Uppsala: Uppsala universitet.
- Gomard, Kirsten, 2001. Negotiation competence and gender. An analysis of televised political debates in Denmark. I: *Instead of the Ideal Debate. Doing Politics and Doing Gender in Nordic Political Campaign Discourse*. Red. av Kirsten Gomard & Anne Krogstad. Aarhus University Press, Århus.
- Gustafsson, Linnea, 2013. Svetsare och förskollärare. Konstruktion av kön i platsannonser. I: *Språken, Tiden, Rummet. Festskrift tillägnad Lars-Erik Edlund på 60-årsdagen den 16 augusti 2013*. Red. av

- Andersson, Daniel & Haugen, Susanne. (Nordsvenska.) Institutionen för språkstudier, Umeå universitet. S. 135-148.
- Hellspong, Lennart & Ledin, Per, 1997. *Vägar genom texten. Handbok i brukstextanalys*. Lund, Studentlitteratur.
- Hirdman, Yvonne, 1988. *Genussystemet: teoretiska funderingar kring kvinnors sociala underordning*. Uppsala: Maktutredningen.
- Hirdman, Yvonne, 2001. *Genus – om det stabilas föränderliga former*. Malmö, Liber.
- Holborow, Marnie, 2013. Applied Linguistics in the Neoliberal University: Ideological keywords and social agency. I: *Applied Linguistics Review* 4(2). 2. 229-257.
- Holmberg, Carin, 2003. [Ny utg.]. *Det kallas kärlek. en socialpsykologisk studie om kvinnors underordning och mäns överordning bland unga jämställda par*. Göteborg, Alfabeta.
- Koskela, Merja, 2013. Same, same, but different. Intertextual and Interdiscursive Features of Communication Strategy Texts. I: *Discourse & Communication* 7(4), s. 389-407.
- Ledin, Per, 1999. *Texter och textslag – en teoretisk diskussion*. (Rapporter från projektet Svensk sakprosa 29). Lund, Institutionen för nordiska språk Lunds universitet.
- Ledin, Per & Machin, David, 2015. Universitetet som en multimodal marknadsplats. Designen av en nyliberal managementdiskurs. I: *Språk & Stil* NF 25. S. 5-37.
- Lind Palicki, Lena, 2005: Hur man än vänder sig har man rumpan bak – om hur man konstruerar kön i en progressiv lärobok. *Språk & Stil* 15. S. 161-192.
- Lundgren, Britta, 1993. Den bekönade kulturen. I: *Kulturerfarenhet*. Red. av Billy Ehn. Stockholm, Carlssons.
- Mautner, Gerlinde, 2005. The entrepreneurial university. A discursive profile of a higher education buzzword. I: *Critical Discourse Studies* 2(2). S. 95-120.
- Milles, Karin, 2001. Könneutralitet eller könsblindhet? En studie av två broschyrer från Socialstyrelsen. I: *Svenskans beskrivning 25. Förhandlingar vid Tjugofemte sammankomsten för svenskans beskrivning*. Red. av Marketta Sundman & Anne-Marie Londen. Åbo, Åbo universitet. S. 189-199.
- Milles, Karin, 2008: *Jämställt språk – en handbok i att skriva och tala jämställt*. (Språkrådets skrifter 5.) Stockholm, Norstedts.
- Morrish, Liz & Sauntson, Helen, 2013. 'Business-facing motors for economic development': an appraisal analysis of vision and values in the marketized UK university. I: *Critical Discourse Studies* 10(1). S. 61-80.
- Nyström Höög, Catharina, 2015. Värdegrundtexter – ett nytt slags uppdrag för klarspråksarbetet? I: *Sakprosa* 7(2). Tillgänglig på <http://www.journals.uio.no/index.php/sakprosa/article/view/831> (nedladdad 16-04-26).

Ochs, Elinor & Taylor, Carolyn, 1995. The "Father Knows Best" dynamic in dinnertime narratives. I: *Gender Articulated. Language and the Socially Constructed Self*. Eds. Kira Hall & Mary Bucholtz. London, Routledge. S. 97-120.

Ohlander, Ann-Sofie, 2010: *Kvinnor, män och jämställdhet i läromedel i historia – en granskning för Delegationen för jämställdhet i skolan*. Stockholm, Fritze.

SCB, På tal om kvinnor och män. *Lathund om jämställdhet 2014*. Statistiska centralbyrån, Sverige. (nedladdat 16-04-11).

Pollitt, Christopher & Bouckaert, Geert, 2011. *Public Management Reform. A Comparativ Analysis: New Public Management, Governance and the Neo-Weberian State*. Oxford, Oxford University Press.

Statistiska Centralbyrån,

http://www.scb.se/Statistik/ Publikationer/LE0201_2013B14_BR_X10BR1401.pdf

Teo, Peter, 2007. The Marketisation of Higher Education: A Comparative Case-Study of Two Universities in Singapore. *CADAAD Journal* 1(1). Tillgänglig på http://www.lancaster.ac.uk/fass/journals/cadaad/wp-content/uploads/2015/01/Volume-1_Teo.pdf (nedladdad 16-09-15).

von Wright, Moira, 1999. *Genus och text: när kan man tala om jämställdhet i fysikläromedel?* (Skolverkets monografiserie.) Stockholm, Skolverket.

Waarander, Ulrika, 2013. *Visionära verk? En kartläggning av svenska myndigheters visionsformuleringar*. (Scores rapportserie 2013:4.) Stockholm: Stockholms centrum för forskning om offentlig sektor.

Wahl, Anna, Holgersson, Charlotte, Höök, Pia & Linghag, Sophie, 2001. *Det ordnar sig. Teorier om organisation och kön*. Lund, Studentlitteratur.

Wallach Scott, Joan, 1988. *Gender and the Politics of History*. New York, Columbia University Press.

Wernersson, Inga, 2010. *Könsskillnader i skolprestationer – idéer om orsaker*. Rapport V från Delegationen för jämställdhet i skolan. SOU 2010:51.

Winther Jørgensen, Marianne & Phillips, Louise, 2000. *Diskursanalys som teori och metod*. Lund, Studentlitteratur.

Zhang, Yiqiong & O'Halloran, Kay L., 2013. Toward a global knowledge enterprise: university websites as portals to the ongoing marketization of higher education. I: *Critical Discourse Studies* 10(4). S. 468-485.

Material

EMC, Energi- och miljöcentrum. www.emcsverige.se. (Nedladdat 16-05-18).

Hushållningssällskapet. www.hushallningssallskapet.se (Nedladdat 16-05-31).

LRF. www.lfr.se. (Nedladdat 16-04-08).

Nyföretagarcentrum. <http://www.nfchalland.se>. (Nedladdat 16-09-05).

Region Halland. <http://www.regionhalland.se/PageFiles/57169/RUSEN.pdf> (Nedladdat 16-09-14).